

Examining the Relationship between Cyberspace and Good Governance in the Global Political Arena: Case Study of Iran and China

Roshanak Ezzati PhD Student in Political Science (Political Sociology), Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran Email: Ezzati.Roshanak@gmail.com

Garineh Keshishian siraki *Corresponding Author*, Associate Professor, Department of Political Science and International Relations, Tehran South Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran Email: G.keshishyan71@gmail.com

Seyed Mostafa Abtahi Assistant Professor, Department of Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran Email: M.abtahi100@gmail.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Cyberspace,
Good Governance,
Global Politics,
Network Governance

Article history:

Received 2024-10-20
Received in revised form
2025-3-10
Accepted 2024-6-7
Published Online
2025-6-21

ABSTRACT

This study aims to understand and analyze the relationship and impact of cyberspace on achieving good governance in Iran and China. Focusing on transparency and accountability as key components of good governance, the research analyzes how these are influenced by emerging technologies like social networks in order to increase communication and balance between different parts of the power structure. Employing a qualitative approach, including thematic analysis and open and semi-structured interviews within the framework of network governance theory, the study reveals that despite some similarities, the relationship between cyberspace and good governance differs significantly between the two countries due to their unique capacities, capabilities, and global political standing. The study highlights how both Iranian and Chinese regimes leverage cyberspace to maintain political equilibrium and stability, adapting its use to align with their respective political cultures and domestic needs.

Cite this Article: Ezzati, R. , Keshishyan Siraki, G. and Abtahi, M. (2025). The Relationship Between Cyberspace and Good Governance in Global Politics (Case Study: The Islamic Republic of Iran and the People's Republic of China). *World Politics*, 14(1), 193-216. doi: 10.22124/wp.2025.28140.3416

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2025.28140.3416

1. Introduction

Cyberspace is known today as a crucial tool in shaping social, economic, and political relations globally. Beyond its function as a communication platform, it significantly influences governance and national management. Iran and China, with their distinct cultural, social, and political landscapes, offer compelling case studies for examining the interplay between cyberspace and good governance. China's status as the world's largest online community makes it particularly relevant for researchers studying government strategies within cyberspace. This study focuses on how cyberspace contributes to good governance in both Iran, a developing nation, and China, a developed one. Through a qualitative lens, the research explores how cyberspace impacts good governance processes in both countries, analyzing the relationship between cyberspace and good governance to understand its role in governance development and achieving the desired model.

2. Theoretical Framework

This research draws upon Emmanuel Castells' theory of the network society and Douglas North's theory of good governance to analyze the complex relationship between cyberspace and governance in the contemporary world. The network governance framework acknowledges that public policies are no longer formulated solely by the government; rather, they are determined by a network of connections between various actors such as politicians, private companies, pressure groups, and citizens. Castells argues that in today's media-centric environment, political actors and messages must have a media presence to resonate with the public. Only those who can effectively communicate with citizens on a large scale can influence public opinion and decision-making, ultimately impacting access to positions of power or support their domination over political institutions. North's theory identifies three core elements of good governance: formal institutions, informal institutions, and institutional processes. From North's point of view, institutions play a key role in regulating and facilitating social and economic activities providing a framework for transparent and efficient interactions. Cyberspace introduces new forms of these institutions with unique capabilities.

With the advent of cyberspace, formal and informal institutions have entered a new realm, impacting good governance by serving as a platform for information exchange, shaping institutions, and fostering transparency and social interaction. This study uses North's theories to analyze how cyberspace can enhance good governance and institutional development.

3. Research Method

This qualitative research uses thematic analysis to examine the influential relationship between cyberspace and good governance (as independent and dependent variables in the research) in Iran and China. Data collection involved open and semi-structured interviews with experts and specialists in the fields of politics, communications, and information technology. Additionally, the research analyzed

official documents, reports, and international sources related to cyberspace policies and governance in both countries.

4. Analysis of Research Data

The research employed thematic analysis to extract key themes and sub-themes from the collected data, including interview transcripts, to provide an in-depth analysis of the research topic.

The study notes significant cultural and geographical differences in how Iran and China utilize cyberspace. China, with its more advanced infrastructure and wider experience in the field of information technology, uses new technologies such as artificial intelligence and big data for community management and information analysis. Despite facing economic limitations and sanctions, Iran actively pursues technological self-reliance to utilize cyberspace for comparable governance objectives, albeit with heightened challenges.

5. Conclusion

Despite their differing political systems, both Iran and China utilize cyberspace to strengthen governance and social management, encountering unique challenges. This study suggests that optimizing the use of cyberspace and new technologies can improve governance in both countries, contingent on implementing control policies and restrictions in a manner that maintains public trust and transparency.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳

شاپا الکترونیکی: ۲۵۳۸-۴۸۹۹

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

بررسی نسبت فضای مجازی و حکمرانی خوب در عرصه سیاست جهانی:

مورد مطالعه ایران و چین

روشنک عزتی دانشجوی دکترای علوم سیاسی (جامعه‌شناسی سیاسی)، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

رایانامه: Ezzati.Roshanak@gmail.com

گارینه کشیشیان سیرکی نویسنده مسئول، دانشیار گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی،

تهران، ایران. رایانامه: G.keshishyan71@gmail.com

سید مصطفی ابطی استادیار گروه علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

رایانامه: M.abtahi100@gmail.com

چکیده	درباره مقاله
پژوهش حاضر به فهم و تحلیل نسبت و رابطه تأثیرگذاری فضای مجازی بر تحقق حکمرانی خوب در جمهوری اسلامی ایران و چین پرداخته است. حکمرانی خوب در این تحقیق، بر دو مؤلفه‌ی شفافیت و پاسخگویی استوار است که در راستای افزایش ارتباط و توازن بین بخش‌های مختلف ساختار قدرت، به ویژه تحت تأثیر فناوری‌های نوظهوری همچون شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی، تحلیل می‌شود. در این پژوهش با رویکرد کیفی و استفاده از روش تحلیل تم و ابزار مصاحبه‌های باز و نیمه‌ساختاریافته در چارچوب نظریه حکمرانی شبکه‌ای نشان داده شد که نسبت و رابطه تأثیرگذاری بین فضای مجازی و حکمرانی خوب در ایران و چین، با وجود برخی شباهت‌ها، به دلیل ظرفیت‌ها، قابلیت‌ها و جایگاه هر یک از این کشورها در نظام جهانی سیاست، اساساً متفاوت است؛ به طوری که نظام‌های حاکمیتی ایران و چین با بهره‌گیری از ظرفیت‌های فضای مجازی، در راستای تعادل و ثبات سیاسی عمل کرده و از امکانات فضای مجازی، متناسب با فرهنگ سیاسی و نیازهای داخلی خود، در نقش‌دهی به ثبات و کنترل اجتماعی استفاده می‌کنند.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی کلیدواژه‌ها: فضای مجازی، حکمرانی خوب، سیاست جهانی، حکمرانی شبکه‌ای تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۸/۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۱۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۳/۳۱

استناد به این مقاله: عزتی، روشنک، کشیشیان سیرکی، گارینه و ابطی، مصطفی. (۱۴۰۴). نسبت فضای مجازی و حکمرانی خوب در عرصه سیاست جهانی (مورد مطالعه؛ جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین). سیاست جهانی، ۱۴(۱)، ۱۹۳-۲۱۶. doi: 10.22124/wp.2025.28140.3416

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

تأثیر فناوری دیجیتال بر عرصه سیاست و حکمرانی یکی از مهم‌ترین موضوعات اساسی مورد بحث و تحلیل در حوزه علوم سیاسی است. این مسأله به خصوص در کشورهایی با وضعیت حکمرانی متفاوت از وضعیت دموکراسی، می‌تواند زمینه‌ی بروز نظریه‌هایی در حوزه‌ی تأثیر اینترنت بر کیفیت حکمرانی و اثرپذیری و اثرگذاری قلمداد شود و محل بازاندیشی است. به سبب درهم‌تنیدگی سیاست و اصطلاحاً همه‌ی امور فضای مجازی را نیز نمی‌توان از سیاست تفکیک و تحلیل نمود. با توجه به بهره‌گیری کشورهای جهان از فناوری‌های نوین ارتباطی، بحث در مورد نحوه بکارگیری این فناوری‌ها در جهت تحول حکمرانی مورد توجه قرار گرفته است. مفهوم حکمرانی خوب^۱ در مدل کلاسیک حکومت با مدل امروزی آن تفاوت دارد؛ البته باید توجه داشت که این تفاوت از دگرگونی در کارویژه‌های حکومت‌ها ناشی نمی‌شود؛ بلکه ناظر بر تغییر در ابزار و ابعاد کارویژه‌های آنهاست که به واسطه‌ی گسترش فناوری-های نوین رخ داده است. مفهوم حکمرانی خوب که در مدل کلاسیک حکومت تا حد زیادی بستگی به اراده‌ی دولت‌ها و قوانین مدون سیاسی و اجتماعی داشت، امروزه در جریان جهانی شدن و گسترش جریان ارتباطی واجد ابزار نوینی شده است که بیش از پیش امکان تحقق آن را در حیات سیاسی و اجتماعی فراهم آورده است. بنابراین در این پژوهش، حکمرانی خوب معنای اولیه‌ی خود را که در آن ویژگی‌هایی را برای دولت‌ها بیان می‌کند فراتر رفته است و آن را حاصل ارتباط و تعامل متقابل دولت، سازمان‌های غیردولتی و بخش خصوصی دانسته است. فضای مجازی نه تنها به عنوان یک بستر ارتباطی عمل می‌کند بلکه به عنوان یک عامل تأثیرگذار در فرایند حکمرانی کشورها مطرح است که در این راستا در دولت‌های اقتدارگرا مانند چین توجه بیشتری را برانگیخته است. بهره‌گیری دولت چین از فناوری‌های نظارتی مبتنی بر هوش مصنوعی سازوکاری چند سطحی است که دربرگیرنده برنامه‌هایی مانند (شارپ آیز)^۲، (سپر طلایی)^۳، (اسکای نت)^۴، (پلتفرم عملیات مشترک یکپارچه)^۵ و نیز (سیستم اعتبار اجتماعی)^۶ است. در واقع از طریق جمع‌آوری و تحلیل داده‌های مربوط به شهروندان خود یک

^۱ Good Governance

^۲ Sharp Eyes

^۳ Golden Shield

^۴ Skynet

^۵ Integrated Joint Operation Platform

^۶ Social Credit System

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دولت را وادار به تغییر نگرش خود در حوزه عمومی و شفافیت کرده‌اند. به‌طور موردی به دولت فنلاند پرداخته و بیان می‌کند فقدان راهبرد مهم‌ترین مانع فقدان شفافیت است. هانس نییشان (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «حکمرانی خوب با ویژگی‌های چینی: دیدگاهی از مدل سوسیالیستی چین» نشان می‌دهد که دولت چین ایده‌ی جدیدی از سوسیالیسم با ویژگی‌های چینی ایجاد کرده است که از حاکمیت قانون سوسیالیستی و حکمرانی خوب حمایت می‌کند که این الگو به طور قابل ملاحظه‌ای شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی چین را بهبود بخشیده است. این پژوهش‌ها در عین ارزشمندی، فارغ از موضوع و چاقوب نظری پژوهش حاضر هستند.

۲. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر، با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل تم و ابزار مصاحبه‌ی باز و نیمه ساختاریافته به شناخت ماهیت، امکان و تأثیرات فضای مجازی بر حکمرانی در ایران و چین می‌پردازد. تحلیل تم، روشی است که علاوه بر تعیین، تحلیل و بیان الگوهای (تم‌ها) موجود درون داده‌ها، آن‌ها را سازماندهی و توصیف می‌کند. (Braun:2006:79) تحلیل مضمون بر مشاهده‌ی متن، برداشت و درک مناسب از اطلاعات پراکنده، تحلیل اطلاعات کیفی، مشاهده‌ی نظام‌مند و تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی به‌صورت رفت و برگشتی مترتب است. (Boyatzis, 1998:4). این روش فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی و اسنادی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های تفصیلی و معنادار بدل می‌نماید. براساس این روش، ابتدا نوعی استقرای تحلیلی از داده‌های مصاحبه، حاصل و طبقه‌بندی خاصی از آن‌ها ارائه می‌شود. پس از آن، کدگذاری کلی داده‌ها انجام و کدهای منتخب باهدف استخراج تم‌های کلی‌تر و انتزاعی‌تر، مشخص و با یکدیگر ترکیب می‌شوند. از این‌رو در وهله‌ی نخست، مضامین موجود از اسناد بالادستی در خصوص حکمرانی و مدیریت فضای مجازی در ایران و چین استخراج و با کشف تم فکری و شبکه‌ی مضامین و سپس با انجام مصاحبه‌ی عمیق به روش دلفی با سی نفر از کارشناسان و متخصصان فضای مجازی و حکمرانی در ایران و چین، سازوکار ارتباطی و نسبت‌سنجی حکمرانی و فضای مجازی مطالعه می‌شود. داده‌های جمع‌آوری‌شده از مصاحبه‌ها نیز با نرم‌افزار تحلیل کمی SPSS و کدگذاری تحلیل محتوای کیفی MAXQDA مورد واکاوی قرار گرفته تا ابرواژگان و نظام مسائل حکمرانی شبکه‌ای در دو کشور مورد مطالعه، مورد فهم قرار گیرد.

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فناوری‌های نوین ارتباطی با امکانات شبکه‌سازی وسیع، بستر تعاملات و تقویت روابط اجتماعی را در جهان ایجاد کرده‌اند و در این جامعه، منطق شبکه‌ای تأثیر خود را بر همه‌ی حوزه‌ها ایجاد می‌کند و قدرت جریان‌ها از جریان‌های قدرت پیشی می‌گیرد. کاستلز با تأکید بر اینکه حکومت‌های اقتدارگرا در سراسر تاریخ در پی انحصاری کردن کانال‌های ارتباطی اجتماعی بوده‌اند، یادآور می‌شود فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی با قابلیت شبکه‌بندی ذهن‌ها با تحمیل نظامات خود در راستای نهادسازی اجتماعی و ارتباطات نوین، انحصار و سلطه‌ی دولت‌ها بر کانال‌های ارتباطی را از بین برده و کنش‌های اجتماعی شهروندان را شکل داده و هدایت می‌کند (Saadeghi zaadeh, 2021). از دید کاستلز یک جامعه شبکه‌ای، نظم نوینی از فضای عمومی و حوزه‌ی همگانی به‌وجود می‌آورد و فضای مجازی، شاکله‌ی اصلی فضای عمومی و حوزه‌ی همگانی شده است؛ چون امکان به‌وجود آمدن مدل‌های جدید گفتگو، اظهارنظر و افکارسازی را ایجاد می‌کند. کاستلز معتقد است در فضای تاریخی امروز، سیاست در وهله‌ی نخست معطوف به سیاست‌های رسانه‌ای است. پیام‌ها، سازمان‌ها و رهبران سیاسی که در رسانه‌ها حضور نداشته باشند، در ذهن عموم نیز وجود نخواهند داشت؛ به همین دلیل تنها کسانی که بتوانند پیام‌های خود را در مقیاس کلان به شهروندان برسانند شانس تأثیرگذاری بر تصمیم‌های آن‌ها را می‌یابند تا از آن در راه‌هایی که منجر به دسترسی به جایگاه‌های قدرت دولتی یا پشتیبانی از سلطه‌ی آن‌ها بر نهادهای سیاسی می‌شود، استفاده کنند (Castells, 2014:391).

-نظریه‌ی حکمرانی خوب؛ حکمرانی خوب با تکیه بر نظرات داگلاس نورث بر این فرض کلی بنا شده است که اهمیت نهادهای قوی و کارآمد در رشد اقتصادی و اجتماعی غیرقابل نادیده انگاری است و می‌تواند به‌عنوان چارچوبی برای فهم چالش‌ها و فرصت‌های حکمرانی در فضای مجازی به کار رود. داگلاس نورث، اقتصاددان نهادگرای برجسته، توسعه اقتصادی و اجتماعی را وابسته به وجود نهادهای کارآمد و سازگار با فرهنگ جامعه می‌داند. از نظر نورث، حکمرانی خوب شامل سازوکارهایی است که عدم قطعیت را کاهش داده، حقوق مالکیت را تضمین کرده و انگیزه‌های لازم برای مشارکت اقتصادی را فراهم کند. (North, 1990:124) با ظهور فضای مجازی، نهادهای رسمی و غیررسمی جوامع وارد عرصه‌ی جدید شده‌اند. فضای مجازی نه تنها به‌عنوان محیطی برای تبادل اطلاعات، بلکه به‌عنوان بستری برای شکل‌دهی به نهادها و ایجاد شفافیت و تعاملات اجتماعی تأثیر عمیقی بر حکمرانی خوب دارد. در این مقاله، تلاش می‌شود با تکیه بر نظریات نورث، فضای مجازی به‌عنوان فضایی برای تقویت حکمرانی خوب و توسعه‌ی نهادی مورد تحلیل قرار گیرد.

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کنند. این رویه‌ها می‌توانند شامل استفاده از الگوریتم‌ها برای شناسایی و مقابله با انتشار اطلاعات نادرست و یا بهره‌گیری از تحلیل داده‌ها برای مدیریت بحران‌های احتمالی باشند (North, 1990:53). پیاده‌سازی مدل حکمرانی خوب در کشورهای مختلف نیازمند ایجاد تغییرات گسترده فرهنگی، سیاسی، امنیتی و اقتصادی است که دست کم امری دور از دسترس به نظر می‌رسد؛ اما کشورهایی در دنیا هستند که بدون توجه خاصی به این مدل، توانستند پیشرفت‌های چشمگیری داشته باشند. برای این ادعا می‌توان کشور چین را مثال زد؛ البته نادیده گرفتن اصول کلی حکمرانی خوب نیز قابل پذیرش نیست. از این‌رو کشورها باید درک درستی از شرایط خود در دستیابی به حکمرانی خوب داشته باشند و برای این منظور، شناخت تجربه تاریخی و فرهنگ و ارزش‌های بومی یک کشور امری مهم و ضروری است (Aghaei Zadeh et al, 2023:213).

۴. وضعیت فضای مجازی در ایران

طبق گزارش "DataReportal"، در آغاز سال ۲۰۲۴ تعداد کاربران اینترنت در ایران به ۷۳.۱۴ میلیون نفر رسیده که برابر با ۸۱.۷ درصد جمعیت کشور است. همچنین، تعداد کاربران شبکه‌های اجتماعی در ایران به ۴۸ میلیون نفر می‌رسد که معادل ۵۳.۶ درصد از کل جمعیت است. این افزایش دسترسی به شبکه‌های اجتماعی، کاربران را قادر ساخته تا به طور مداوم در جریان اخبار و وقایع جهانی و داخلی قرار گیرند و تأثیرات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را تجربه کنند. از دیگر آمارهای قابل توجه، وجود ۱۴۶.۵ میلیون خط ارتباطی موبایل در کشور است که نشان‌دهنده فراگیری بالای ارتباطات دیجیتال می‌باشد و حتی از کل جمعیت ایران نیز بیشتر است. این سطح از ارتباطات موبایل، نقش مؤثری در توسعه تجارت الکترونیک و استفاده روزمره از فناوری‌های دیجیتال دارد. بر اساس آمارهای ۲۰۲۴، اینترنت در ایران به سطحی از نفوذ رسیده است که تغییرات چشمگیری در الگوهای رفتاری و ارتباطات مردم ایجاد کرده است. رشد دسترسی به اینترنت، فرصت‌های بسیاری را برای توسعه اقتصادی و اجتماعی به وجود آورده است؛ اما چالش‌هایی همچون مدیریت محتوا، انتشار اخبار جعلی و افزایش وابستگی به شبکه‌های اجتماعی نیز مطرح است. توسعه‌ی سیاست‌هایی برای بهره‌برداری بهینه از فضای مجازی و مدیریت چالش‌های آن می‌تواند در ارتقای حکمرانی دیجیتال ایران نقش مهمی ایفا کند.

در بحث فضای مجازی شاخص توسعه‌ی ارتباطات و فناوری اطلاعات (IDI)^۱ در سال ۲۰۲۳ که توسط اتحادیه بین‌المللی مخابرات منتشر می‌شود یکی از ابزارهای اندازه‌گیری و مقایسه‌ی عملکرد «فاوا» در کشورهای مختلف است. شاخص توسعه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات سال ۲۰۲۳ بر مبنای زیرشاخص

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کسب و کارها، مهم‌ترین پروژه‌ی توسعه‌ی زیرساخت‌های ارتباطات کشور در سه سال اخیر محسوب می‌شود. براساس گزارش وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، تعداد خانوارهای تحت پوشش ارتباطات ثابت مبتنی بر فیبر نوری به بیش از ۷ میلیون خانوار رسیده، اما تعداد مشترکان ارتباطات ثابت مبتنی بر فیبر نوری حدود ۵۱۳ هزار مشترک است. در فروردین‌ماه سال ۱۴۰۳ سرعت دانلود برای مشترکین رایتل حدود ۲۲ مگابیت بر ثانیه بود، اما این شاخص در اپراتورهای همراه اول ۱۳ و ایرانسل حدود ۱۱ مگابیت بر ثانیه است. در فروردین‌ماه سال ۱۴۰۳ سرعت دانلود برای مشترکین همراه اول حدود ۳۰۹۴ مگابیت بر ثانیه بود، اما این شاخص در اپراتور رایتل ۳۰۱۶ مگابیت بر ثانیه و در اپراتور ایرانسل ۲۰۴۵ مگابیت بر ثانیه است.

۱۱۵ مرکز داده در ایران موجود است که اغلب مربوط به صدا و سیما، شرکت ارتباطات زیرساخت، شرکت‌های مخابراتی، اپراتورهای سیار و بانک‌ها مراکز داده اصلی کشور هستند و از اهمیت بالایی برخوردارند. این مراکز با بودجه‌های نسبتاً قابل‌توجهی تأسیس شده‌اند. پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات براساس روند گذشته‌ی کشور و روندهای جهانی این حوزه و در دسترس بودن آمار سال پایه ۱۳۹۹ و با فرض نرخ رشد ۲۰ درصد پیش‌بینی کرده است که تا سال ۱۴۰۵ تعداد مراکز داده کشور به ۳۰۰ مرکز و تعداد کل مراکزهای موجود شبکه ملی اطلاعات به بیش از ۱۰۰۰۰ مرکز برسد.

۴-۱. نسبت فضای مجازی و حکمرانی در ایران

حکمرانی در ایران واجد خصلتی ترکیبی است و طیفی از نظرات از مردم‌سالاری تا اقتدارگرایی را در بر می‌گیرد. در خصوص حکمرانی در ایران، نظرات متنوع و گاه متضادی از جانب سیاستمداران و کنش‌گران سیاسی مطرح می‌شود. آنچه مشهود است تأکید سیاست‌گذاران بر ایجاد نوعی سازوکار بومی حکمرانی است که مبتنی بر استانداردهای بانک جهانی، نظریه‌ی داگلاس نورث و دیگران نخواهد بود. بر اساس آمارهای جدید، تعداد کاربران اینترنت در ایران به ۷۳.۱۴ میلیون نفر رسیده که معادل نفوذ ۸۱.۷ درصدی اینترنت در جمعیت کل کشور است. این افزایش تعداد کاربران، فضای مجازی را به ابزاری پر قدرت برای تبادل اطلاعات و تغییرات اجتماعی در ایران تبدیل کرده است. باتوجه به افزایش سریع دسترسی به اینترنت در ایران، بررسی و تحلیل تأثیرات آن بر جامعه اهمیت فراوانی پیدا کرده است. در سال ۲۰۲۴، ایران با داشتن بیش از ۷۳ میلیون کاربر اینترنت و نفوذ ۸۱.۷ درصدی، در مقایسه با بسیاری از کشورهای منطقه از دسترسی گسترده به اینترنت برخوردار است. اینترنت نه تنها بستر ارتباطات عمومی، بلکه عاملی مهم در تغییرات فرهنگی، اقتصادی و سیاسی در کشور محسوب می‌شود.

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

الکترونیک و توسعه ژنگو و توشائو (ریاست امور دولتی) و ویو رسمی امور دولتی و فصل پنجم: امنیت سایبری (موقعیت امنیت سایبری داخلی)

با تحلیل تازه‌ترین گزارش CNNIC در آگوست ۲۰۲۲، موارد زیر قابل احصا و اشاره است:

۱. تا تاریخ ژوئن ۲۰۲۲، چین ۱ میلیارد و ۵۱ میلیون کاربر اینترنت دارد که ۱۹.۱۹ میلیون نفر نسبت به دسامبر ۲۰۲۱ افزایش داشته است. با مرور گزارش‌های پیشینی مشخص گردید که ضریب نفوذ اینترنت در چین نسبت به کل جمعیت به ۷۴.۴ درصد رسیده است، ۱.۴ درصد نسبت به دسامبر ۲۰۲۱ افزایش یافته است. همچنین تا ژوئن ۲۰۲۲، تعداد کاربران اینترنت موبایل در چین به ۱ میلیارد و ۴۷ میلیون نفر رسیده است.

۲. تا ژوئن ۲۰۲۲، تعداد کاربران اینترنت شهری ۷۵۸ میلیون یا ۷۲.۱ درصد کل کشور بود. این در حالی است که کاربران اینترنت روستایی ۲۹۳ میلیون نفر یا ۲۷.۹ درصد کل کشور بوده است.

۳. تا ژوئن ۲۰۲۲، نسبت کاربران چینی که از طریق تلفن همراه به اینترنت دسترسی دارند.

۴. نسبت تعداد گوشی‌ها، تلویزیون‌ها، رایانه‌های رومیزی، رایانه‌های لپ‌تاپ و رایانه‌های لوحی به جامعه به ترتیب ۹۹.۶ درصد، ۲۶.۷ درصد بودند. به ترتیب ۳۳.۳، ۳۲.۶ و ۲۷.۶ درصد است.

۵. توزیع سنی کاربران فضای مجازی چین، نیز نشان از سیاست‌گذاری درازمدت و آینده‌نگر چین در این حوزه است. ۵۵ درصد کل کاربران فضای مجازی چین، در محدوده‌ی سنی ۴۰ و پایین‌تر قرار دارند.

۶. تا ژوئن ۲۰۲۲، اندازه کاربر پیام‌رسانی در چین به ۱.۰۲۷ میلیارد رسید که ۲۰.۴۲ افزایش یافت که میلیون نفر از دسامبر ۲۰۲۱، که ۹۷.۷٪ از کل کاربران ملی را تشکیل می‌دهد.

۷. از منظر جنسیتی، ۵۲ درصد از کاربران فضای مجازی در چین را مردان و باقی را زنان تشکیل می‌دهند.

از منظر تحلیل، با مقایسه‌ی این وضعیت نسبت به گذشته می‌توان به نتایج جالب توجهی رسید. به طور مثال در دسامبر ۲۰۱۶، تعداد کل کاربران ۷۳۱ میلیون نفر است که معادل جمعیت اتحادیه اروپا بوده است. همچنین نرخ نفوذ اینترنت ۵۳.۳ که ۴ درصد از میانگین جهانی بالاتر است.

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کرد؛ ازجمله استفاده از اینترنت در افشای اسرار دولتی و کمک به استقلال جنبش‌ها بود (Alberts & Paap, 2010:188). برای دولت چین، استفاده سیاسی از اینترنت سبب تضعیف توانایی حزب کمونیست چین در کنترل جریان اطلاعاتی می‌شود که تصور می‌کند از نظر سیاسی برای چین حساس یا مضر هستند؛ اما این حزب هنوز برای درهم کوبیدن گروه‌های مخالف سازماندهی شده از روش‌های لنینیستی استفاده می‌کند و در حال حاضر در چین هیچ سازمانی که ظرفیت مقابله با انحصار حزب کمونیست در زمینه قدرت سیاسی را داشته باشد، وجود ندارد (Mulvenon, chase, 2002).

اینترنت برای چین فرصتی مناسب برای ایجاد اصلاحات، از بین بردن محدودیت‌ها و فراهم ساختن زمینه‌های پیشرفت برای همگان و مدرن‌سازی فراهم کرده است. از این رو دولت چین مجموعه‌ای از سیاست‌ها برای توسعه‌ی اینترنت در این کشور تدوین کرده که طرحی کلی برای تأمین اهداف فوق را ترسیم کرده است:

۱. اینترنت در چین ارتباط وثیقی با اقتصاد این کشور داشته و با طرح کلی توسعه اقتصاد کلان تدوین شده است.

۲. حمایت از توسعه‌ی اینترنت بر مبنای شکل‌گیری زیرساخت‌های اینترنت بومی

۳. تحقیق و توسعه‌ی مداوم در حوزه‌ی اینترنت

۴. قانون‌گذاری و نظارت اثربخش بر فضای سایبری

نهاد اصلی مسئول در نظارت بر فضای مجازی در کشور چین، «شورای عالی امنیت اینترنت و توسعه جامعه اطلاعاتی» است که «دفتر مرکزی حزب حاکم برای امور فضای مجازی» محسوب می‌گردد. این شورا در سال ۲۰۱۳ تأسیس گردیده است. رئیس شورای عالی امنیت اینترنت و توسعه جامعه اطلاعاتی، دبیر کل حزب کمونیست چین است که در عین حال، منصب ریاست جمهوری این کشور را نیز به عهده دارد. تعداد اعضای این شورا حدود ۲۰ نفر است که عمدتاً از دفتر سیاسی حزب کمونیست چین هستند. سطح فعالیت این شورا، هماهنگی فرا وزارت‌های سیاست‌ها است. بدین ترتیب، شورای مذکور شباهت‌های زیادی با شورای عالی فضای مجازی در کشور ما دارد. اعضای این شورا شامل: معاون نخست‌وزیر، رئیس دفتر سیاست پژوهی، رئیس اداره تبلیغات، نائب رئیس کمیسیون مرکزی نظامی، رئیس کمیسیون سیاست و قانون، رئیس دفتر مرکزی حزب همگی از دفتر سیاسی حزب کمونیست چین و وزیر امنیت عمومی، دبیر کل شورای ملی، رئیس بانک مرکزی چین، فرمانده ستاد مشترک ارتش، رئیس کمیسیون ملی توسعه اصلاحات، وزیر اقتصاد، وزیر امور خارجه، وزیر آموزش و پرورش، معاون وزیر و دبیر

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

و ربات‌های کارگر و... . همچنین کشور چین سامانه‌ی نظارتی اینترنتی جامع و مؤثری تدوین کرده که تلفیقی از قوانین و مقررات نظارت اداری، خودتنظیمی، حفاظت فنی، نظارت عمومی و آموزش‌های اجتماعی است.

۶. تحلیل راهبردی

باتوجه به روش پژوهش و چارچوب نظری بحث، در این بخش امکان مطلوبی فراهم است تا نسبت میان فضای مجازی و حکمرانی در دو کشور ایران و چین مورد بررسی قرار گیرد. با بهره‌گیری از گام‌های پیموده‌شده در روش تحلیل تم و استخراج مضامین اصلی و فرعی، همچنین متن‌کاوی مصاحبه‌های صورت گرفته به روش دلفی، با نگاهی تحلیلی، موضوع پژوهش فهم شود. همان‌طور که در پیش گذشت، در این پژوهش علاوه بر مطالعه‌ی اسناد و متون در دسترس، تلاش گردید با ۲۵ نفر از متخصصین حکمرانی و فضای مجازی در ایران و چین، با مشخصات جدول زیر، مصاحبه‌ی عمیق صورت گیرد

جدول ۲. مشخصات مصاحبه‌شوندگان

رشته تحصیلی	ملیت		میزان تحصیلات		جنس	شمار مصاحبه‌شوندگان
ارتباطات، علوم سیاسی، جامعه شناسی، IT، مهندسی نرم افزار، کاربر معمولی و...	۲۲	ایرانی	۱۴	دکتری	۱۰	زن
				لیسانس، فوق لیسانس، دیپلم و سایر		
	۳	چینی	۱۱		۱۵	مرد

تحلیل نتایج مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که بیش از ۷۰ درصد مشارکت کنندگان، شباهت زیادی میان ماهیت حکمرانی و مدیریت فضای مجازی می‌بینند، با این حال، ۶۳ درصد از مشارکت کنندگان؛ سیاست چین را در حوزه‌ی حکمرانی و فضای مجازی موفق‌تر از ایران می‌دانند. باتوجه به همزمانی شروع توسعه در ایران و چین، بیش از ۵۳ درصد از مشارکت کنندگان، از مصرف ابزارهای ساخت

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

موضوع وقتی اهمیت خود را نمایان می‌سازد که در سال‌های اخیر به خصوص پس از تحولات ۱۳۸۸ در ایران، همکاری دیجیتال میان ایران و چین از حیث نرم‌افزاری و سخت‌افزاری شدت بیشتری به خود گرفته است و می‌توان به صورت کلی از سرایت سیاست‌گذاری فضای مجازی چین به ایران نیز سخن به میان آورد. به طور مثال راه‌اندازی شبکه‌های پیام‌رسان بومی، تجهیزات شبکه‌ای، فیلترینگ هوشمند و استفاده از فضای ابری^۱ به کاربران و تولید تلفن همراه بومی هوشمند از این دست اقدامات است. در خصوص اثرات فضای مجازی بر حکمرانی نیز باشد اشاره کرد که یکی از اهداف مهم چین در این خصوص، تاسیس دولت الکترونیک در چین^۲ است که تا حدود زیادی محقق شده است. دولت الکترونیک به استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و به ویژه اینترنت به عنوان ابزاری برای دستیابی به دولت بهتر اشاره دارد. در چین، وضعیت دولت الکترونیک منعکس‌کننده ماهیت انتقالی جامعه معاصر چین به سمت «اقتصاد بازار سوسیالیستی» است. جامعه اطلاعاتی این کشور با شکاف‌های دیجیتالی پایدار همراه است، یعنی انتشار و دسترسی به فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات (ICT) نابرابر است و اگرچه نفوذ اینترنت در مناطق شهری ثروتمند به سرعت رشد کرده است، اما از نظر سرانه نسبتاً پایین است.

۲-۶. تأثیر فضای مجازی بر حکمرانی در ایران

در ایران، با گسترش دسترسی به اینترنت و استفاده گسترده از پلتفرم‌های دیجیتال، فضای مجازی نقش مهمی در تغییرات حکمرانی ایفا کرده است. در دوره جمهوری اسلامی، فضای مجازی به ابزار مهمی برای بیان نظرات عمومی، سازماندهی اجتماعی و سیاسی و ایجاد تغییرات اجتماعی تبدیل شده است.

- بسط شفافیت و پاسخگویی به افکار عمومی

شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی موجب سهولت و سرعت دسترسی افراد به اطلاعات شده‌آسان‌تر، بیشتر و سریع‌تر شده است. درواقع از طریق آرائه‌ی اطلاعات مختلف، نظارت بر دولت و ایفای نقش نگهبانی، توانسته در راستای بهبود و ارتقای شفافیت در جامعه ایفای نقش کند (Bashiri, 2021: 147). سازمان‌های دولتی می‌توانند از طریق به کارگیری فناوری‌های ارتباطی کارایی، اثربخشی و بهره‌وری خود را افزایش داده و درنهایت عاملی برای افزایش سطح پاسخگویی شهروندان، افزایش سطح مشارکت و شاخص دموکراسی در کشورها باشند (Polato, 2005: 125). کاربران اینترنت و شبکه‌های اجتماعی

¹ cloud

² E-Government in Chian

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مجازی است که به اشکال مختلفی اعم از حزبی، فرهنگی و نهادی در خصوص مشارکت، سطحی کردن عرصه سیاست، ایجاد ابهام و تضاد در جامعه بر انتخابات تأثیر می گذارد. یکی از ظرفیت‌های اینترنت و فضای مجازی را تغییر ساختاری و ماهیتی در انتخابات می‌توان نام برد که در این زمینه به تغییر ماهیت آگاهی بخشی، نحوه مشارکت، اطلاع‌رسانی، کاهش هزینه‌ها، احیای خرده‌فرهنگ‌ها در انتخابات، افزایش اهمیت مقولات فرهنگی در انتخابات، تغییر در آرا و افکار مردم، افزایش انتقاد از دولت و نخبگان سیاسی، تحول در ادبیات و زبان سیاسی و پیروی و تبعیت احزاب و جریان‌های سیاسی از خواسته‌ها و انتظارات مردم به جای تعالی بخشی به خواسته‌های مردم اشاره کرد. به بیانی دیگر اینترنت هم در زمینه ذهنی مانند آگاهی و بینش سیاسی مردم و هم در زمینه عینی مانند بسترسازی برای برگزاری انتخابات تأثیرگذار است (Soltaani far, 2012:24).

۷. مضامین اصلی و شبکه مضامین متداخل در تحلیل

در این بخش ابرواژگان تأثیرات حکمرانی بر فضای مجازی در چین و تأثیرات فضای مجازی بر حکمرانی در ایران مورد ترسیم قرار گرفته است:

ابر واژگان تحلیل اثرات حکمرانی بر فضای مجازی در چین
کنترل اطلاعات: اطلاعات مسدودشده، نظارت بر محتوا، مدیریت اخبار
سانسور دیجیتال: دیوار آتش بزرگ، سانسور اینترنت، فیلترینگ محتوا
سیاست‌های سایبری: امنیت ملی سایبری، قوانین حاکمیت دیجیتال، مقررات فضای مجازی
پروپاگاندای آنلاین: کنترل ایدئولوژیک، تبلیغات دولتی، تأثیرگذاری رسانه‌ای
تکنولوژی‌های نظارتی: تشخیص چهره، نظارت هوش مصنوعی، تجزیه و تحلیل داده‌ها
پلتفرم‌های بومی: وی‌چت (WeChat)، ویبو (Weibo)، بایدو (Baidu)
حقوق کاربران: حفظ حریم خصوصی، محدودیت آزادی بیان، مقررات دسترسی
اقتصاد دیجیتال: رشد تجارت الکترونیک، حمایت از فناوری‌های بومی، سرمایه‌گذاری‌های سایبری
فرهنگ دیجیتال: فرهنگ دیجیتال، تبلیغات حزب، محدودیت‌های فرهنگی
شبکه اجتماعی دولتی: فضاهای کنترل‌شده، هنجارهای فرهنگی، تبلیغات ملی
کنترل ارتباطات آنلاین: قوانین ارتباطات، محدودیت در اپلیکیشن‌ها، محدودیت داده‌ها
تشویق به خودسانسوری: تربیت دیجیتال، آموزش سانسور، فرهنگ پایبندی

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

و اثرپذیری است؛ جهت‌دهی به افکار عمومی، افزایش آگاهی عمومی افراد جامعه تا کمک به شیوه‌های حکومت‌داری، منعکس ساختن عملکرد و برنامه‌های دولت در جامعه، همگی نشان از ارتباط و اثرگذاری عمیق بین سه حوزه دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی به‌عنوان ارکان اصلی حاکمیت دارد. فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی برای تحقق نظام سیاسی کارآمد بین دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی ارتباط برقرار کرده و با فعال کردن آن‌ها در عرصه‌ی تصمیم‌گیری، روند اداری امور را تسهیل می‌کند. اما طبق بررسی‌های پژوهش حاضر در تأثیرگذاری این دو حوزه بر یکدیگر در دو کشور ایران و چین تفاوت‌هایی وجود دارد؛ بدین گونه که یکی از مهم‌ترین تفاوت را می‌توان در نگاه اقتدارگرایانه حزب کمونیست چین مبتنی بر بی‌اعتمادی به محتوای خلق‌شده و منتقل‌شده از خارج به مرزهای چین جستجو کرد که به همین دلیل لزوم سانسور، پالایش و کنترل شدید و حتی مسدودسازی کامل بسیاری از اطلاعات در فضای مجازی را ناگزیز می‌نماید. چین از رشد اقتصادی بسیار خوبی برخوردار است و از طرفی با مسائل سیاسی عمده‌ای نیز مواجه است. وضعیت فضای مجازی در چین، صرفاً منحصر در دولت و سیاست نیست. بلکه دولت زیرساخت‌های لازم برای توسعه و حمایت از کاربران جامعه را به‌صورت مداوم در دستورکار قرار داده و تحول عظیمی در حوزه‌ی سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در جامعه‌ی چین ایجاد کرده است. حکومت می‌تواند از طریق اجزای تشکیل‌دهنده نظام پایش سراسری خود که مبتنی بر هوش مصنوعی است در کوتاه‌ترین زمان ممکن مشکلات و چالش‌ها را شناسایی و به آنها رسیدگی کند. در نتیجه اجرای سیاست‌ها به شکل مطلوبی بهبود پیدا خواهد کرد. تحلیل نتایج مصاحبه‌ها نشان داد که شباهت زیادی میان ماهیت حکمرانی و مدیریت فضای مجازی وجود دارد. با این حال، سیاست چین را در حوزه‌ی حکمرانی و فضای مجازی موفق‌تر از ایران می‌دانند. در ایران، با گسترش دسترسی به اینترنت و استفاده گسترده از پلتفرم‌های دیجیتال، فضای مجازی نقش مهمی در تغییرات حکمرانی ایفا کرده است. کاربران شبکه‌های اجتماعی توانسته‌اند با اشتراک‌گذاری اطلاعات، اخبار و وقایع مختلف، فشارهایی برای پاسخگویی مقامات ایجاد کنند و در مواردی مانند افشای پرونده‌های فساد یا نظارت بر عملکرد مدیران و نهادهای عمومی، فضای مجازی نقشی بی‌بدیل در افزایش شفافیت داشته است. بنابراین همان‌طور که از مطالب هم بر می‌آید رابطه و تأثیرگذاری بین دو حوزه فضای مجازی و حکمرانی، متقابل و معنادار است؛ اما در دو کشور ایران و چین بر اساس شرایط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی خاصی که وجود دارد این رابطه و تأثیرگذاری متفاوت است. دولت چین با توسعه اقتصادی و فنی و نیز بدون دغدغه در مورد مسئله نقض حریم خصوصی و تضعیف آزادی‌ها و حقوق بشر در حال بکارگیری این

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Nargesian, rAdiHojabrafkan, th, n& Moeini, M. (2015). "Study of the Impact of Online Social Media on Transparency and Public Trust with the Mediating Role of Public Participation". Journal of Public Management, 7(3), 637-656. [In persian]
- North, D. C. (1990). "Institutions, Institutional Change and Economic Performance". Cambridge University Press.
- North, D. C. (1991). "Institutions". Journal of Economic Perspectives, 5(1), 97-112.
- North, D. C. (2005). "Understanding the Process of Economic Change". Princeton University Press
- Polato, R.K. (2005). "The Internet and Political Participation Exploring the Explanatory Links" European Journal of Communication, 20(4): 435-459.
- Soltani Far, M., Mozaffari, A., Hashemi, Sh., & Hedayatkhani, S. (2012). "An Examination of Political Advertising Methods in Cyberspace from the Perspective of Communication Students". Journal of Media Studies, 16(7), 16-28. [In persian]
- Van Marissing, E. & Van Kempen, R. (2005). "Urban governance and social cohesion: effects urban restructuring policies in two dutch cities". Urban and regional research center urecht, faculy of geciences, Utrecht university, p.o.box80.the Netherlands.

